

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ НАРОДЖЕННІ ДИТИНИ

М. А. Сахарова, Л. П. Амелічева

Анотація: Стаття присвячена дослідженню деяких проблем правового регулювання державної соціальної допомоги при народженні дитини. Здійснено аналіз нормативно-правового регулювання надання соціальної допомоги сім'ям з дітьми через історичну призму трансформаційних процесів у суспільстві. Розроблено пропозиції щодо удосконалення законодавства в сфері соціального забезпечення з питань надання державної соціальної допомоги при народженні дитини

Ключові слова: державна соціальна допомога, державна соціальна допомога при народженні дитини, сім'я з дітьми, прожитковий мінімум для дітей віком до 6 років.

Постановка проблеми. Охорона сім'ї, дитинства, материнства і батьківства є обов'язком держави, як і забезпечення їх достатнього життєвого рівня як первинної ланки суспільства. З огляду на демографічну ситуацію в Україні, народжуваність з кожним роком значно менша, що пов'язано із соціальною незахищеністю молодих сімей та недостатнім рівнем їх фінансових можливостей для утримання та догляду за дітьми. В рамках державної соціальної політики, було скасовано державну соціальну допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трьох років та поєднано її з виплатою при народженні дитини, пройшла оптимізація соціального захисту сімей з дітьми. Проте, така оптимізація не поліпшила матеріальне становище сімей, а навпаки, значно погіршила його. У зв'язку з цим варто звернути увагу на проблемні аспекти щодо правового регулювання державної соціальної допомоги при народженні дитини, зокрема й порядку її надання.

Мета. Метою роботи є виявлення деяких проблем правового регулювання державної соціальної допомоги при народженні дитини, зокрема, щодо порядку її обчислення і надання та пошук шляхів їх вирішення.

Мета конкретизується наступними завданнями: аналіз законодавства, спеціальної літератури в сфері права на державну соціальну допомогу при народженні дитини; формулювання власних висновків за темою дослідження; внесення пропозицій щодо удосконалення законодавства з питань обчислення і надання державної соціальної допомоги при народженні дитини.

Аналіз публікацій та досліджень. Питання правового регулювання державної соціальної допомоги сім'ям з дітьми, зокрема державної соціальної допомоги при народженні дитини, були предметом дослідження таких вчених-правознавців, як В. Рудик, С. Синчук, В. Стрепко, Є. Яригіна та ін. Проте правові питання, що стосуються призначення допомоги при народженні дитини після проведення оптимізації соціального захисту сімей з дітьми залишається недостатньо дослідженим.

Виклад результатів досліджень. Відповідно до положень статті 51 Конституції України державою охороняється сім'я, дитинство, материнство і батьківство. Основними цілями державної сімейної політики має бути забезпечення сприятливих умов для всебічного розвитку сім'ї та її членів, найповнішої реалізації сім'єю своїх функцій і поліпшення її життєвого рівня, підвищення ролі сім'ї як основи суспільства [1].

Згідно з ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 28 червня 1996 року, громадяни України, в сім'ях яких виховуються та проживають неповнолітні діти, мають право на державну допомогу у випадках та на умовах, передбачених цим Законом та іншими законами України. Така допомога, відповідно до ч. 1 ст. 10 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» при народженні дитини за цим Законом надається одному з батьків дитини (опікуну), який постійно проживає разом з дитиною. Положеннями п.10 Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми від

27 грудня 2001 року, визначено, що цим особам допомога при народженні дитини надається з метою створення належних умов для її повноцінного утримання та виховання [2].

Із прийняттям Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» від 27 березня 2014 року [3] вилучено серед видів державної допомоги сім'ям з дітьми допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та змінено порядок призначення допомоги при народженні дитини, що на практиці негативно вплинуло на рівень соціального захисту сімей з дітьми.

Також у Законі України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» із прийняттям Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» встановлено розмір допомоги при народженні дитини 41 280 гривень, незалежно від того чи дитина в сім'ї перша, друга чи наступна. Дана виплата здійснюється одноразово у сумі 10 320 гривень, решта суми допомоги виплачується протягом наступних 36 місяців рівними частинами, а також передбачено фактичне об'єднання допомоги при народженні з допомогою по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку шляхом вилучення такої допомоги повністю.

Відповідно до ч. 1 ст. 12 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» у редакції від 3 лютого 2014 року [4] допомога при народженні дитини нараховувалася, виходячи з розміру прожиткового мінімуму для дітей віком до шести років, встановленого на день народження дитини, а не так, як на даний момент, – у фіксованому розмірі, без прив'язки до прожиткового мінімуму на дитину віком до 6 років. Враховуючи положення Закону України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» від 7 грудня 2017 року, варто звернути увагу на затверджений розмір прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років, який з 1 січня 2018 року становить 1 492 грн. [5]. Порівнюючи щомісячні виплати, які здійснюються протягом 36 місяців у рівних частинах, а саме у розмірі 860 грн., спостерігається суттєва різниця між розміром наявної державної соціальної допомоги і належним розміром прожиткового мінімуму для дітей такого віку.

В спеціальній літературі ретельно досліджувалися питання щодо розміру цієї допомоги вченими різних галузей науки. Так, Е. П. Яригіна при дослідженні правових проблем, пов'язаних з виплатами грошової допомоги при народженні дітей, вказує на проблему визначення розміру та строку виплати допомоги при народженні дитини при усиновленні дітей та наступної смерті живонароджених дітей [6, с. 150]. Однак, слід зауважити, нині ця проблема не є актуальною, оскільки розмір допомоги не є диференційованим для кожної наступної дитини в сім'ї за чинним законодавством.

І. О. Доценко також зауважувала, на підставі зазначених змін неаргументовано зменшено розмір державної допомоги при народженні другої та наступних дітей. З огляду на це можна констатувати про наявність фактів звуження обсягу наявних прав під час прийняття нових законів [7, с. 63]. Адже дійсно, враховуючи розмір прожиткового мінімуму на одну особу віком до 6 років в розрахунку на місяць у 2014 році становив 1 032 гривні, розмір допомоги при народженні дитини мав надаватися у сумі 30 960 гривень – на першу дитину; 61 920 гривень – на другу дитину; 123 840 гривень – на третю і кожен наступну дитину. Виплата допомоги здійснювалася одноразово у десятикратному розмірі прожиткового мінімуму при народженні дитини, решта суми допомоги на першу дитину виплачувалася протягом наступних 24 місяців, на другу дитину – 48 місяців, на третю і кожен наступну дитину – 72 місяців рівними частинами. Безсумнівно, розмір допомоги при народженні дитини фактично був зменшений, а станом на сьогодні зовсім не відповідає потребам дитини.

Також у ст. 15 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» у редакції від 3 лютого 2014 року визначалося, що додатково надається допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку у розмірі, що дорівнює різниці між прожитковим мінімумом, встановленим для працездатних осіб, та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців, але не менше 130 гривень [8]. Допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку надавалася на кожен дитину незалежно від кількості народжених (усиновлених, взятих під

опіку) дітей у сім'ї. Передбачалося, що метою таких змін є уніфікація підходів під час призначення допомоги при народженні дитини та по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку шляхом їх об'єднання та збільшення розміру допомоги при народженні першої дитини та її виплати протягом 36 місяців [9]. Проте це призвело до погіршення соціального та фінансового забезпечення сімей з дітьми, особливо це зачепило сім'ї, в яких народжуються друга чи третя дитина.

Такі зміни законодавства суперечать ст.22 Конституції України, згідно з якою передбачається, що при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод та порушує основний принцип ст. 48 щодо достатнього життєвого рівня для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло. Очевидно, що існуючий розмір допомоги при народженні дитини явно погіршує матеріальне становище сім'ї та обмежує конституційні права дитини, що є недопустимим.

У контексті даного дослідження звернемося до досвіду Європейських країн щодо правового регулювання питання надання соціальної допомоги при народженні дитини.

Так, на сучасному етапі у Бельгії поширеним засобом матеріальної підтримки батьків при народженні дитини є грант – значна одноразова виплата у зв'язку з народженням дитини, який зменшується для другої та наступних дітей з 1 064 до 800 євро. Існує можливість вибору між грошовою допомогою та допомогою необхідними товарами або послугами. У Бельгії також здійснюються грантові виплати при усиновленні дітей у розмірі 1 064 євро. У Бельгії допомога у зв'язку з народженням дитини має універсальний характер, тобто при її виплаті не враховуються доходи сім'ї. Відтак розмір допомоги автоматично індексується [10, с. 232–233].

У Франції сформувалася наступна система сімейної підтримки при народженні дитини: 1. Одноразова премія при народженні або усиновленні дитини (відповідно вона становить 855,25 євро, а при усиновленні – 1710,49 євро). Якщо народжувалася або усиновлювалася не одна дитина, виплати, відповідно, збільшувалися (множилися на кількість дітей). Право на премію при народженні чи усиновленні дитини мають сім'ї, доходи яких не перевищують встановленого граничного розміру 2. Базова допомога. Якщо сім'я мала дитину віком до трьох років, народжену після 1 січня 2004 р., або усиновила дитину до 20 років після цієї дати і ці діти перебували на її утриманні, вона мала право на базову допомогу. Обов'язковою умовою її отримання були дані медичних оглядів дитини: 1) впродовж перших восьми днів після народження; 2) у віці 9–10 місяців; 3) у віці 24–25 місяців [11, с. 224].

Як вбачається, досвід країн ЄС різноманітний у правовому регулюванні досліджуваного питання. Проте, для того щоб в Україні розмір допомоги при народженні дітей зростав, мабуть слід було б, використовувати певний досвід Франції й виплачувати цю допомогу не всім сім'ям, а тим які мають невеликий сукупний дохід сім'ї, граничний розмір якого можна було б встановлювати на законодавчому рівні.

Висновки. Таким чином, базуючись на вищезазначеному можна стверджувати наступне. 1. Внесені у 2014 році зміни до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» є такими, що суперечать ст.22 Конституції України та мають бути скасовані із поверненням до попередньої редакції цього Закону, де передбачався диференційований підхід до розміру допомоги при народженні першої, другої, третьої та кожної наступної дитини, що залежав від розміру прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років, та передбачалося надання окремої допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. 2. Для того щоб в Україні розмір допомоги при народженні дітей міг забезпечувати гідний рівень їх утримання, слід було б, використовувати певний досвід Франції в цьому питанні й виплачувати цю допомогу не всім сім'ям, а тим, які мають невеликий сукупний дохід сім'ї, граничний розмір якого можна було б встановлювати на законодавчому рівні.

Анотація. Стаття посвячена дослідженню деяких проблем правового регулювання державної соціальної допомоги при народженні дитини. Здійснено аналіз нормативно-правового регулювання надання соціальної допомоги сім'ям з дітьми через історичну призму трансформаційних процесів в суспільстві. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення

законодавства в сфері соціального забезпечення по вопросам предоставления государственной социальной помощи при рождении ребенка.

Ключевые слова: государственная социальная помощь, государственная социальная помощь при рождении ребенка, семья с детьми, прожиточный минимум для детей до 6 лет.

Abstract. The article is devoted to the study of some problems of legal regulation of state social assistance at birth of a child. The analysis of the normatively-legal adjusting of grant of social help is carried out to families with children through the historical prism of transformation processes in society.

There are the proposals to reform the legislation in the field of social security on issues of state social assistance at birth of a child.

Keywords: state social assistance, state social assistance at birth of a child, family with children, minimum living standard for children under 6 years.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми: постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 № 1751. *Офіційний вісник України*. 2001. № 52. Ст. 2365.
3. Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні: Закон України від 27 березня 2014 року. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 20–21. Ст. 745.
4. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992 № 2811-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 5. Ст. 21.
5. Про Державний бюджет України на 2018 рік: Закон України від 07.12.2017 № 2246-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 3–4. Ст. 26.
6. Яригіна Є. П. Правові проблеми, пов'язані з виплатами грошової допомоги при народженні дітей. *Теорія і практика правознавства*. 2012. Вип. 1 (2). С. 145–150.
7. Доценко І. О. Законодавчі умови надання державної допомоги сім'ям з дітьми. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 3(3). С. 61–63.
8. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992 р. (у редакції від 3 лютого 2014 року). Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>.
9. Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні: Закон України від 27.03.2014 № 1166-VII. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52434.
10. Стинська В. Соціальна підтримка материнства й дитинства в Бельгії. *Людинознавчі студії. Педагогіка*. 2016. Вип. 2. С. 228–235.
11. Стинська В. Соціальна політика підтримки материнства й дитинства у Франції. *Людинознавчі студії. Педагогіка*. 2017. Вип. 5. С. 218–229.

УДК 94(4).396

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ТРАДИЦІЙНОГО ЧОЛОВІЧОГО КОСТЮМУ ГУЦУЛІВ ТА ДОЛИНЯН

В. А. Соць, І. І. Мартинчук

Анотація: У дослідженні проаналізовано елементи українського традиційного чоловічого костюму Західної України. На основі вбрання лемків, бойків та подолян, розкрито основні відмінності елементів українського чоловічого вбрання ХІХ – початку ХХ ст. Подана інформація свідчить не тільки про своєрідність народного одягу, але й дозволяє простежити вплив та взаємозапозичення з сусідніми народами – румунами та угорцями. В роботі розглянуті регіональні та статево-вікові фактори формування чоловічого костюма, описано деталі костюма повсякденного та святкового вжитку.

Результати дослідження мають значення для розвитку перспективних напрямків культурології, етнографії, історії та теорії народної художньої культури.

Ключові слова: гуцули, бойки, подоляни, чоловічий костюм, український костюм ХІХ ст.

Традиційний чоловічий одяг гуцулів Рахівщини порівняно з жіночим є більш одноманітним. Плечовий безрукавний, верхній одяг та взуття гуцулів за кроєм та